

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

ІНСТИТУТ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ОСВІТИ
НАПН УКРАЇНИ

№ 4, 2026

ШІ В РУКАХ УЧИТЕЛЯ: ЯК ПЕРЕТВОРИТИ ТЕХНОЛОГІЮ НА ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

АКТУАЛЬНО

ДОСЛІДЖЕННЯ

ПРАКТИКА

ДОСВІД

ВІД ТЕХНОЛОГІЇ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ

Штучний інтелект уже перестав бути виключно темою технологічних прогнозів. Для української школи він поступово стає частиною повсякденної роботи вчителя: допомагає готувати матеріали, створювати завдання, структурувати інформацію, адаптувати навчальний контент і виконувати окремі рутинні операції.

Це підтверджують результати всеукраїнського дослідження перспектив використання ШІ в загальній середній освіті. За даними Міністерства освіти і науки України, 76% опитаних учителів хоча б раз користувалися сервісами штучного інтелекту, а 7 із 10 педагогів мали досвід використання таких інструментів протягом останніх шести місяців на момент проведення дослідження. Педагоги повідомляли про використання ШІ для підготовки до занять, створення тестів, проведення уроків, перевірки знань і позакласної роботи.

Важливо правильно визначити роль технології. ШІ не має ставати «цифровим учителем», який самостійно приймає педагогічні рішення. Його доцільніше розглядати як інструмент, що допомагає педагогу швидше виконувати частину роботи, генерувати ідеї та створювати чернетки навчальних матеріалів.

Такий підхід закладений у рекомендаціях МОН і Мінцифри щодо використання ШІ в закладах загальної середньої освіти. Документ орієнтує освітян на критичне, ефективне, етичне та відповідальне використання технологій, зокрема з

дотриманням прав людини та професійних етичних стандартів.

Головне питання сьогодні вже не «чи використовувати ШІ в освіті?», а як використовувати його так, щоб він посилював роботу вчителя, а не послаблював роль педагога й самостійність учня.

1. ШІ як помічник у підготовці до уроку

Підготовка до заняття — одна з ділянок, де штучний інтелект може бути особливо корисним. Учителю часто потрібно одночасно продумати структуру уроку, сформулювати навчальні цілі, підібрати запитання, створити вправи та передбачити можливі труднощі учнів.

Генеративний ШІ може допомогти створити першу версію такого матеріалу. Наприклад, педагог може попросити систему запропонувати структуру уроку, кілька варіантів вступної вправи, запитання для дискусії або завдання на закріплення.

Важливо пам'ятати: відповідь ШІ — це не готовий конспект уроку. Педагог має перевірити фактичну точність інформації, відповідність віку учнів, навчальній програмі та конкретній меті заняття.

Приклад запиту:

«Запропонуй структуру уроку для 7 класу з теми “Кліматичні пояси Землі”. Мета уроку — сформувати розуміння відмінностей між кліматичними поясами. Запропонуй вступну активність, основну частину, 3 запитання для обговорення та завдання для перевірки розуміння. Не вигадуй фактів, які потребують перевірки».

Після отримання відповіді вчитель може скоригувати запропонований сценарій відповідно до реального класу.

У рекомендаціях UNESCO такий підхід описується як використання генеративного ШІ для спільного проектування навчального процесу: система може допомагати з плануванням уроків, курсів, тестів і критеріїв оцінювання, але педагог має перевіряти факти та відповідність запропонованих матеріалів навчальним цілям.

Ідея для практики: не просіть ШІ «зробити урок замість вас». Краще попросіть його запропонувати 3–5 варіантів, а потім оберіть і доопрацюйте найкращий.

2. ОДИН МАТЕРІАЛ — КІЛЬКА РІВНІВ СКЛАДНОСТІ

Одна з перспективних можливостей ШІ — допомога в диференціації навчання.

У звичайному класі учні можуть мати різний рівень підготовки, темп роботи та потреби в додатковому поясненні. Підготувати окремі завдання для кожної групи самостійно — досить трудомістке завдання.

ШІ може допомогти перетворити одну навчальну мету на кілька варіантів діяльності.

Наприклад, учитель може попросити систему створити:

базове завдання з покроковою інструкцією;

завдання середнього рівня;

складніше завдання, що потребує аналізу або аргументації;

додаткове творче завдання для учнів, які виконали основну роботу раніше.

Приклад запиту:

«Створи три варіанти завдання з теми “Причини та наслідки Української революції 1917–1921 років” для учнів 10 класу. Перший варіант має перевіряти базове розуміння, другий — уміння встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, третій — уміння аргументувати власну позицію. Для кожного варіанта запропонуй короткі критерії оцінювання».

Цінність такого підходу полягає не просто в економії часу. Він допомагає перейти від принципу «одна вправа для всіх» до більш гнучкої організації навчання.

МОН і Мінцифри у своїх рекомендаціях також зазначають потенціал ШІ для створення навчальних матеріалів і підтримки індивідуальних освітніх траєкторій. Проте остаточний вибір завдання має залишатися за педагогом. ШІ не знає конкретного учня так, як його знає вчитель: його сильних сторін, труднощів, мотивації та попереднього досвіду.

3. ВІД ГЕНЕРАЦІЇ ЗАВДАНЬ ДО АВТОМАТИЗАЦІЇ РУТИНИ: УКРАЇНСЬКИЙ KEYC «МРІЇ»

Особливо показовим є приклад державної освітньої екосистеми «Мрія».

У лютому 2026 року МОН повідомило про запуск у «Мрії» генератора тестів на базі штучного інтелекту. Інструмент призначений для створення тестових завдань для класної або домашньої роботи. Під час пілотування він працював у понад 150 школах.

Принцип роботи максимально наближений до реальної діяльності вчителя: педагог обирає тему в календарному плані, після чого система формує запитання для відповідного класу. Учитель може змінювати

формулювання, додавати власні запитання та редагувати варіанти відповідей.

Цей приклад важливий саме з педагогічної точки зору. ШІ тут використовується не для того, щоб замінити оцінювання, а для зменшення рутинної роботи під час підготовки матеріалів.

Станом на липень 2026 року «Мрія» охоплювала понад 4300 закладів загальної середньої освіти, а генератор тестів продовжував розвиватися. За даними МОН, від початку пілотування за його допомогою було створено вже 60 тисяч унікальних завдань.

Особливість цього рішення полягає також у тому, що команда «Мрії» опрацювала понад 1300 шкільних підручників, а згенеровані запитання проходять додаткову перевірку. Це демонструє важливий принцип: чим краще ШІ пов'язаний із перевіреним освітнім контекстом, тим кориснішим він може бути для педагога.

Що це змінює для вчителя?

Умовно робочий процес можна представити так:

Тема уроку → ШІ формує чернетку тесту → учитель перевіряє → редагує → додає власні завдання → використовує тест у навчанні.

Тобто педагог не відмовляється від професійного контролю. Навпаки, він переходить від створення кожного елемента «з нуля» до редагування, відбору та педагогічного проектування.

4. ШІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Ще один напрям — допомога в організації зворотного зв'язку.

Учителю може знадобитися не лише виставити оцінку, а й пояснити учневі, що саме він зробив добре, де виникла помилка і що можна зробити далі.

ШІ може запропонувати варіанти критеріїв оцінювання, рубрик, запитань для самооцінювання або формулювань зворотного зв'язку.

Приклад запиту

«Створи просту рубрику для оцінювання усного виступу учня 8 класу. Критерії: зміст, аргументація, структура, мовлення та використання джерел. Для кожного критерію запропонуй 4 рівні досягнення зрозумілою для учнів мовою».

Але тут особливо важливо не передавати ШІ функцію остаточного оцінювання учня без педагогічного контролю.

Учитель може використовувати результат як чернетку критеріїв, адаптувати її до завдання та пояснити учням очікування.

Це також допомагає змістити акцент із питання «скільки балів я отримав?» на питання «що саме я вже вмію і що мені потрібно покращити?»

5. ШІ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ: НЕ «ДАЙ ВІДПОВІДЬ», А «ДОПОМОЖИ ПОДУМАТИ»

Найцікавіша педагогічна інновація може полягати не в тому, щоб використовувати ШІ для швидкого отримання готових відповідей.

Навпаки, його можна перетворити на об'єкт критичного аналізу.

Учні можуть отримати відповідь ШІ й перевірити:

- які твердження можна підтвердити джерелами;

- де є неточності;
- яких аргументів бракує;
- чи є упередження;
- чи достатньо доказів для зробленого висновку.

Наприклад, на уроці історії можна запропонувати учням проаналізувати відповідь ШІ на історичне запитання, а потім порівняти її з підручником та надійними джерелами.

На уроці української мови — попросити ШІ запропонувати аргументацію для певної позиції, після чого учні мають знайти слабкі місця в ній.

На уроках інформатики — дослідити, чому система іноді впевнено повідомляє неправильну інформацію.

Такий підхід формує важливу навичку: не сприймати результат ШІ як готову істину.

UNESCO прямо наголошує, що генеративний ШІ не слід сприймати як авторитетне джерело знань. Його відповіді можуть містити помилки, відтворювати упередження або подавати неповну картину питання. Саме тому людський контроль і перевірка інформації залишаються необхідними.

«Один prompt — один педагогічний кейс»

Щоб використання ШІ було справді корисним, важливо навчитися формулювати точні запити.

Замість:

«Створи завдання з біології».

краще:

«Створи 5 завдань для 8 класу з теми “Кровоносна система людини”. Перше й друге мають перевіряти знання термінів, третє — розуміння процесів, четверте — уміння застосовувати знання в практичній ситуації, п’яте — аналізувати інформацію. Додай

правильні відповіді та коротке пояснення. Використовуй рівень складності, відповідний шкільній програмі».

Формула запиту

Роль → завдання → контекст → аудиторія → формат → обмеження

Наприклад:

«Ти — вчитель української мови». Допоможи вчителю 7 класу. Створи 5 вправ на тему ... Урахуй, що учні вже вивчили ... Подай завдання у форматі ... Не використовуй ...»

Чим конкретніше сформульована мета, тим легше педагогу отримати матеріал, який можна перевірити й адаптувати.

Але навіть дуже добре сформульований prompt не гарантує правильності відповіді. Саме тому наступним етапом має бути професійна перевірка.

ШІ пропонує — учитель вирішує

Використання ШІ в освіті потребує не лише цифрових навичок, а й педагогічної та етичної відповідальності.

МОН і Мінцифри наголошують на необхідності відповідального використання ШІ, зокрема з урахуванням прав людини, професійної етики та потенційних ризиків.

5 ПРАВИЛ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШІ

1. Перевіряйте факти.

ШІ може створювати переконливі, але помилкові твердження. Особливо уважно потрібно перевіряти дати, цифри, цитати, імена, наукові факти та посилання.

2. Не передавайте зайві персональні дані.

До запитів не варто додавати імена учнів, оцінки, медичну інформацію, адреси, номери телефонів та інші персональні відомості.

3. Редагуйте результат.

Текст, тест або презентація, створені ШІ,

— це матеріал для роботи, а не автоматично готовий освітній продукт.

4. Зберігайте авторську роль учителя.

Педагог визначає навчальну мету, добирає методику, оцінює якість матеріалу й вирішує, чи доречно використовувати результат ШІ.

5. Навчайте учнів користуватися ШІ критично.

Учень має розуміти не лише те, як поставити запит, а й те, як перевірити отриману відповідь.

UNESCO рекомендує орієнтуватися на людиноцентричний підхід до генеративного ШІ в освіті, приділяючи увагу захисту даних, віковій доречності, етичності та педагогічній доцільності використання технології.

Що може змінитися в роботі українського вчителя?

Інноваційність ШІ в освіті полягає не лише в появі нових цифрових інструментів. Значно важливіше те, які педагогічні процеси вони змінюють.

Раніше значна частина часу вчителя витрачалася на створення однотипних матеріалів, тож частину цієї роботи можна передати ШІ.

Якщо раніше підготовка різнорівневих завдань вимагала багато часу, тепер педагог може швидше створити кілька варіантів і зосередитися на їхньому якісному редагуванні.

Також раніше технологія часто була лише засобом демонстрації інформації, а тепер вона може стати інструментом для спільного проєктування навчального процесу.

Це добре видно і в українських державних цифрових рішеннях. «Мрія» поступово розширює використання ШІ саме для зменшення рутинного навантаження педагогів. У перспективі йдеться не лише про генерацію тестів, а й про інструменти планування та персоналізації освітніх траєкторій.

У міжнародному контексті UNESCO також наголошує, що розвиток ШІ не скасовує роль учителя. Навпаки, педагогічні компетентності стають ще важливішими: учитель має вміти визначати, коли ШІ справді допомагає навчанню, а коли його використання є недоречним.

Спробуйте завтра: 3 прості практики

Практика 1. «Три рівні»

Візьміть одну вправу зі свого найближчого уроку та попросіть ШІ створити три її варіанти: базовий, середній і високий рівень складності.

Після цього перевірте їх і визначте, який варіант відповідає конкретним потребам ваших учнів.

Практика 2. «ШІ помилився»

Попросіть ШІ створити коротке пояснення навчальної теми. Потім самостійно знайдіть у ньому можливі помилки або неточності.

Наступний крок — запропонувати учням виконати таку ж перевірку.

Так ШІ стає не джерелом готових відповідей, а матеріалом для розвитку критичного мислення.

Практика 3. «Чернетка тесту»

Попросіть ШІ створити 5–10 тестових запитань до теми уроку. Перевірте кожне запитання, виправте помилки, змініть невдалі формулювання та додайте власні завдання.

Тобто використовуйте ШІ не як «автора контрольної», а як помічника на етапі підготовки чернетки.

Висновок

Штучний інтелект не робить учителя зайвим. Навпаки, він робить більш помітними ті складові професії, які неможливо повністю автоматизувати: розуміння конкретної дитини, педагогічна інтуїція, вибір методики, мотивація, жива комунікація, підтримка та

відповідальність за освітній результат.

Українська освіта вже переходить від розмов про потенціал ШІ до практичного використання цих технологій. Від досвіду окремих педагогів — до державних цифрових рішень на кшталт генератора тестів у «Мрії».

Тому найбільш перспективна модель виглядає просто:

ШІ генерує → учитель перевіряє → учитель адаптує → учень аналізує → людина приймає рішення.

Саме за такого підходу штучний інтелект може стати не заміною педагога, а його новим професійним інструментом.

Використані джерела:

1. Міністерство освіти і науки України. Результати всеукраїнського дослідження про перспективи ШІ в загальній середній освіті.

<https://mon.gov.ua/news/rezultati-vseukrainskogo-doslidzhennya-pro-perspektivi-shi-v-zagalniy-seredniy-osviti>

2. Міністерство освіти і науки України. МОН і Мінцифра розробили проєкт рекомендацій із використання ШІ в школах.

<https://mon.gov.ua/news/mon-i-mintsyfra-rozrobyly-proiekt-rekomendatsii-iz-vykorystannia-shi-v-shkolakh>

3. Міністерство освіти і науки України. У «Мрії» з'явився функціонал на базі ШІ — генератор тестів для вчителів.

<https://mon.gov.ua/news/u-mrii-ziavyvsia-funktsional-na-bazi-shi-henerator-testiv-dlia-vchyteliv>

4. Міністерство освіти і науки України. Кожна третя українська школа приєдналася до «Мрії». <https://mon.gov.ua/news/kozhna-tretia-ukrainska-shkola-priednalasja-do-mrii>

5. UNESCO. Guidance for generative AI in education and research.

<https://www.unesco.org/en/articles/guidance-generative-ai-education-and-research>

Примітка:

Матеріал опрацьовано на основі відкритих джерел. Факти, дані та опис офіційних ініціатив передані без копіювання текстів першоджерел із зазначенням переліку посилань.

Матеріал підготували : Овчарук О.В., Лещенко М.П.

ІНФОРМУЄМО

Електронна бібліотека НАПН
України:
<https://lib.iitta.gov.ua>

Читайте новини у Facebook
ІЦО НАПН України
<https://www.facebook.com/idenapn>

Сторінка ІЦО НАПН України
iitlt.gov.ua

Міжнародне електронне наукове фахове
видання «Інформаційні технології і засоби
навчання»
<https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>